

OBRAZOVANJE I ODGOJ UČITELJA I RAVNATELJA KATOLIČKIH ŠKOLA U EUROPI

NIKO TUNJIĆ

Salezijanska klasična gimnazija
Vukovarska 62
51000 Rijeka

Primljeno:
18. 1. 2008.

Pregledni rad
UDK

371.111: [37.
014. 521: 282](4)
371.213.3: [37.
014. 521: 282](4)

Sažetak

Izazov koji se postavlja pred europske katoličke škole u trećem tisućljeću održava njihov broj, razvoj i različitu dinamiku, ovisno o pojedinom okruženju. Katolička škola u Europi treba nastojati slijediti zajednički pravac. Kao duhovne kćeri i sinovi jednog učitelja, Isusa Krista, kršćani su pozvani služiti jedni drugima. Očito je da veći problem predstavlja vjerska nezainteresiranost nego vjerske razlike. U svemu tome bit će korisno voditi računa o viđenju Crkve u novom tisućljeću, posebice Crkve u Europi; o viđenju katoličkog odgoja i njegovoga doprinosa ljudskom razvoju i spasenju u svijetu te o jasnoj teologiji zajedništva kao glavnog mjesta za propovijedanje evanđelja, teologiji koja je snažno potpomognuta empirijskim znanostima.

Ovaj članak želi biti poticaj za davanje odgovora na pitanje kako odgajati nove naraštaje učitelja i ravnatelja koji će nastaviti koristiti ogromni potencijal evangelizacije što ga imaju katoličke škole. To uključuje i ulaganje u formiranje tih osoba. Bude li se to ostvarilo, sljedeći će naraštaji i u građanskom društvu i u Crkvi, biti zahvalni današnjim svojim profesorima i odgojiteljima. Ne uspije li se u tome, ti će isti profesori i odgojitelji biti odgovorni pred jednim i jedinim učiteljem, a to je Isus Krist.

Ključne riječi: katolička škola, obrazovanje i odgoj u katoličkoj školi u Europi

UVOD

Europa je mozaik čudesno različitih mikroprostora. To nije samo bogatstvo već i izazov. Europa budućnosti moći će biti izgrađena samo poštujući ljudska bogatstva, a nikako njihovim zatvaranjem u muzeje i rezervate. Valja očuvati njihovu vitalnost, ponuditi sredstva za razvitak njihova kreativnog potencijala. Što dulje ostanu žive ove kulture, to ćemo se bolje oduprijeti tehno-birokratskom ujednačavanju koje predstavlja tragediju suvremenog svijeta.

Svjesni smo mnogih izazova koji očekuju katoličku školu u njenim različitim oblicima diljem Europe. U Irskoj 90% katoličke djece pohađa katoličke škole, a Crkva je najveći jedinstveni organizator škola. Također, ima ih i Norveška sa svoje četiri vrlo popularne, no rastrkane škole. Tu su i zemlje iz bivšega komunističkog bloka gdje je sektor katoličkog obrazovanja relativno malen i nov. Postoje i zemlje gdje postoji zdrav broj katoličkih škola, ali većina učenika, učitelja, pa čak i ravnatelja nisu katolici. U takvim zemljama tradici-

onalno se ne zamjećuje potreba za katoličkim školama budući da je uloga katoličkog vjeroučitelja zagarantirana zakonom. Priprema katoličkih učitelja ondje je poglavito pitanje teološkog i pedagoškog obučavanja i vodstva unutar katoličke škole, a smatra se zanemarivom na nacionalnoj razini.

1. IZAZOVI

1.1. Sekularizam

Gdje god bili, danas smo vrlo svjesni glasnog mišljenja kulturne javnosti koje dopušta prostor za duhovnost samo u domeni privatnog slobodnog vremena, a zabranjuje da duhovnost preuzme ikakvu ulogu u sferi javnosti ili obrazovanja. Ova neobuzdana sekularna ideologija pokušava obeshrabriti ljude vjere da svoja uvjerenja unesu u područja zakonodavstva, gospodarstva, morala i kulture. A posebno u područje obrazovanja! Katoličkim školama često se izruguju kao zastarjelima, separatističkima, elitističkima ili zadrtima. U tom je kontekstu papa Benedikt XVI zamolio cijelu Crkvu da kao svoju molitvenu nakanu za mjesec listopada prihvati misao *»da kršćani ne budu obeshrabreni napadima sekularnog društva, već da s povjerenjem svjedoče vlastitu vjeru i nadu«*.

1.2. Identitet

Izazov formiranja nove generacije predanih katoličkih učitelja i školskih ravnatelja nije izolirani fenomen. Roditelji i svećenstvo vrlo su svjesni teškoća u prenošenju vjere novim naraštajima. Župne zajednice trude se prenijeti evanđelje tako da se čuje jače od buke komercijalnih pritisaka.

Katolička veleučilišta barem imaju pristup studentima i mogu eksplicitno utjecati na razvoj njihove vjere. Zemlje bez pristupa katoličkom centru za oblikovanje – ili,

još bitnije, centru katoličkog oblikovanja – suočavaju se s drugačijim problemima.

1.3. Stanje

Gerald Grace iz Centra za istraživanje i razvoj katoličkog obrazovanja pri Institutu za obrazovanje Sveučilišta u Londonu istražio je izazove s kojima se suočavaju oni koji žele postati ravnateljima i učiteljima sljedeće generacije katoličkih škola.¹ Koristeći se analitičkim metodama sociologa Pierrea Bourdieua i Basila Bernsteina, naglasili su neke aspekte katolicizma koji je prethodio Drugom vatikanskom koncilu, a koji su ga činili učinkovitim u samoreplikaciji i prenošenju osjećaja identiteta na djecu. Katoličke zajednice različitih zemalja imale su vlastito posebno *stanje* (u Bourdieuovom smislu riječi) sa snažnim naglaskom na značenju simbolike i zajednice. Bourdieu govori o *stanju* kao o »kulturnoj svjesnosti«, pa je iz sociološke perspektive jasno da su mentalne navike nastale primarnom socijalizacijom značajnije formativne od naknadnih iskustava socijalizacije.² Čini se da su roditelji definitivno najbolji učitelji. Graceova na istraživanju temeljena teza vrlo je jednostavna. Velika predanost prve generacije ravnatelja laika koji su preuzeli kormilo od svećenika ne smije nas uljuljati u samozadovoljstvo. Mnogi pripadnici današnje generacije vođa odrasli su u okolini u kojoj je katoličko *stanje* još uvijek bilo snažno pa su formirani na toj viziji. To *stanje* više ne postoji unutar Crkve ili društva pa nema ni kulturnog modela koji bi mogao nasljedovati formativni efekt tog *stanja*. Možemo razgovarati s mogućim novim učiteljima i vođama – no što će ih formirati?

¹ Usp. G. R. GRACE, *Catholic schools: mission, markets, and morality*, Routledge/Falmer, London, 2002.

² *Isto*, str. 37.

1.4. Vizija

Pa ipak, unatoč svim nedostacima, radostni smo što imamo dokumente Kongregacije za katolički odgoj koji jasno ocrta vaju viziju katoličke škole, ulogu katoličkog učitelja, ulogu religioznog učenja te nenadomjestiv doprinos posvećenih osoba u katoličkoj školi. Također, imamo viziju Crkve u novom mileniju koju je objavio pokojni papa Ivan Pavao Drugi još 2001. god., kao i njegov poziv Crkvi u Europi da pobudi i slavi nadu. Sve te dokumente možemo smjestiti u kontekst jasno artikulirane crkvene filozofije ljudskog digniteta, potrage za Istinom te stvarnosti spasenja i milosti. Sve nam to daje jasan smjer u obrazovnom svijetu koji grca »preopterećen inicijativom«, ali nema filozofsku uvjerenost u dignitet i sudbinu individualca kao socijalnog bića s ulogom u priči o spasenju. Engleska uzrečica kaže: Ako ni za što ne stojiš, i past ćeš ni za što!

1.5. Duhovnost

Mnoge se katoličke zajednice i škole bore ne samo s pritiscima sekularizacije već i s pritiskom agresivne sekularizacije. Ali i sekularno *stanje* je pod ozbiljnim pritiscima. S jedne su strane potrebe tržišta koje inzistira na tome da je sve dozvoljeno dok god uživamo u životu. S druge strane, mnogi izvori ozbiljno dokazuju da je društvo bez vjere i vrijednosti neodrživo. Papa Ivan Pavao Drugi jasno je naglasio činjenicu da Europi ozbiljno nedostaje nada.³ Vrlo smo svjesni efekata sekularne ideologije na socijalnu koheziju, stopu nataliteta, incidenciju samoubojstava, stopu kriminaliteta itd. Postoji široko rasprostranjeno priznanje da je, u području različitih inteligencija, emocionalna, a posebno duhovna inteligencija najznačajnija.⁴ U području poslovnog vodstva postoji mnoštvo materijala o svojevrsnom duhovnom manadž-

mentu. Tako su mnogi cijenjeni gurui manadžmenta, poput Petera Sengea⁵, Stephena Coveya⁶ i M. Scotta Pecka⁷, prepoznali potrebu za ponovnim otkrivanjem duhovnog jezika ukoliko želimo da posao cvjeta, a da ljudi budu motivirani i podržani. Tako Senge govori o disciplini, osobnom majstorstvu, zajedničkoj viziji, predanosti istini, samilosti i prekidu s lažnim mentalnim modelima. On čak koristi termin *metanoia* za proces pokajanja koje je nužno za rast i razvoj organizacije!⁸ Kod drugih autora nailazimo na tvrdnju da je »srce vođenja u srcu vođe. Potrebno je voditi iz dubine vlastita srca.«⁹ Također, postoji obilje podataka o tome kako, statistički gledano, ljudi koji se mole i vjeruju u Boga žive dulje i manje pate od stresa. Mnogi znakovi ukazuju da jezik evanđelja i kršćanske vrijednosti imaju duboke korijene i moćnu Božju mudrost koje racionalistički jezik i sljepoća ne mogu prepoznati.

Ipak, kao što sadašnji papa neprestano naglašava, relativizam i individualistička duhovnost ne pružaju put napretka socijalne kohezije i zajednice. Duhovnošću se može trgovati kao i svakim proizvodom, a brojnost različitih duhovnosti može na-

³ Usp. IVAN PAVAO II, *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

⁴ Duhovna inteligencija ne predstavlja religiozni duh, već sposobnost održavanja kontakta s vlastitom pričom, duhom, te sposobnost nošenja s uspjehom, neuspjehom, izazovima itd.

⁵ P. M. SENGE, *The fifth discipline: the art and practice of the learning organization*, Century Business, London, 1992.

⁶ S. R. COVEY, *The seven habits of highly effective people: restoring the character ethic*, Simon & Schuster, London, 1992.

⁷ M. S. PECK, *The road less travelled: a new psychology of love, traditional values and spiritual growth*, Arrow, London, 1990.

⁸ Usp. P. M. SENGE, *The fifth discipline*, str. 13.

⁹ L. G. BOLMAN – T. E. DEAL, *Leading with soul: an uncommon journey of spirit*, Jossey-Bass Publisher, San Francisco, 1995, str. 21.

rasti kao da smo u supermarketu. Unatoč nevoljkim priznanjima određenih struktura kako duhovnost možda i nije tako loša, naše je gledište da, ukoliko pokajanje predstavlja prvi korak prema slušanju evanđelja, zdrava duhovnost nije u samoispunjenju, već u samotranscendentnosti. A to uključuje milost Božju, a ne neku vikend-obuku ili kakav skup priručnik. »Duhovnost zajednice – koja će »izgraditi civilizaciju ljubavi« i »škole molitve« kakve priželjkuje svaka kršćanska zajednica¹⁰ – bit će stvorena od Boga u onima koji se otvore prema putovanju »izlaska« koji je poziv k svetosti. Ona nikad neće biti rezultat samougađanja.

1.6. Jesmo li na pravom putu?

Svjesni smo da živimo u okolini koja se brzo mijenja. A konstantna analiza vodi samo k paralizi. Zaista, zbog brzine kojom se zajednica mijenja, svaka, pa i najnovija, analiza u trenutku kad se publicira već je zastarjela. A, konačno, ljudi žele hranu za put, a ne knjige za police!

U pozivu pape Ivana Pavla Drugog na duhovnost u zajednici postoji i poziv na povratak k nekima od osnovnih aspekata katoličkog *stanja*, našem pogledu na svijet. Prema dokumentu Svete kongregacije za katolički odgoj o katoličkim školama iz 1977. jasno je da nam Otkrivenje ne govori samo o Bogu već i o nama samima kao individualcima i društvu, te o smislu svijeta. Prema tome, katolička škola je »centar u kojem se razvija i prenosi poseban koncept svijeta, čovjeka i povijesti«¹¹. Katoličko obrazovanje – a unutar njega i katolička škola – stremlje na oblikovanje srca, a ne samo informiranje glave. U pitanjima vjere, obrazovanje je ono što preostaje nakon što zaboravite sve čemu su vas naučili!

Koji su osnovni elementi katoličkog pogleda na svijet? Thomas Groome, Irac na

radu u Bostonu, SAD, pokušao je formulirati popis specifičnih aspekata katoličke vizije nas samih, koji se razlikuju od drugih kršćanskih tradicija. On predlaže sljedeći popis:

- »pozitivna antropologija osobe
- sakramentalnost života
- naglasak zajednice na ljudskoj i kršćanskoj egzistenciji
- predanost tradiciji kao izvoru Poruke i Vizije
- uvažavanje racionalnosti i učenja.«¹²

Jasno je da je sve navedeno povezano. Pozitivna antropologija i Vizija iz Knjige Postanka (1-2) omogućavaju sakramentalnost stvari i ističu vrijednost zajednice, racionalnosti i tradicije. Naravno, to ostaje istinito i u *biblijskom* otkrivenju Riječi koja je postala tijelom i boravila među nama.¹³

¹⁰ Usp. IVAN PAVAO II, *Novo millennio ineunte. Ulaskom u novo tisućljeće*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

¹¹ SACRÉE CONGRÉGATION POUR L'ÉDUCATION CATHOLIQUE, »L'école catholique«, u: *Enchiridion vaticanum 6, Documenti ufficiali della Santa Sede 1977-1979*, Edizioni dehoniane, Bologna, 1980, br. 8.

¹² T. H. GROOME, »What makes a school catholic?«, u: T. H. McLAUGHLIN – J. O'KEEFE – B. O'KEEFE (ur.), *The contemporary Catholic school: context, identity and diversity. Suvremena katolička škola*, Falmer, London, 1996, str. 108. Ova tema je detaljnije obrađena u Groomeovoj knjizi: *What makes us catholic: eight gifts for living*, Harper, New York – San Francisco, 2002. Nadalje, zanimljivog materijala može se naći i u: A. M. GREELEY, *The catholic imagination*, University of California Press, Berkeley, 2000, te u knjizi E. DUFFY, *Faith of our fathers: reflections on catholic tradition*, Continuum, London, 2004.

¹³ Valja napomenuti da je reformacija željela ukinuti sakramente i ulogu svećenstva kao smetnje između Boga i nas samih, pa se reformističko štovanje fokusira na ljude okupljanje u štovanju i način na koji oni mogu pomoći Bogu. S druge strane, katoličko učenje ostalo je odano ideji da smo pozvani pristupiti misteriju onoga što je Bog učinio za nas.

Taj naglasak na zajednici – i na pripadanjnu zajednici – kao primarnom mjestu Božjeg samootkrivenja nama samima stoga je, kako biblijski tako i sociološki, dobro utemeljen.

1.7. Učenje

Daljnji dokazi o ključnoj ulozi zajednice kao izvoru učenja nalaze se posvuda. Peter Senge jasno kaže da je organizacija učenja jedino što će preživjeti jer jedino ona pruža kontekst za individualno učenje i rast. »Organizacije uče jedino kroz individualce koji uče.«¹⁴

Rad Mary Douglas¹⁵ može nam pomoći na putu napretka. M. Douglas je bila profesorica socijalne antropologije na Londonskom sveučilištu u godinama nakon Drugoga vatikanskog koncila. Kao predani katolik, zabrinula ju je žurba s kojom se nastojalo odbaciti većinu onoga što je sačinjavalo katolicizam prije ovoga koncila – post, repetitivnu molitvu, jasnu razliku između dobra i zla. Iz vlastitih profesionalnih opažanja drugih društava donijela je jasan zaključak. Društva koja pridaju jasnu vrijednost unutrašnjim društvenim strukturama i vanjskim granicama veliko značenje pridaju simboličkim gestama i vokabularu. Društva bez tako jasnog razgraničenja i hijerarhije veći naglasak stavljaju na osobne osjećaje i individualni izbor. M. Douglas jasno kaže kako u potonjem tipu društva ne postoji dogovoreni rječnik kojim bi se govorilo o stvarnosti ili komuniciralo, odnosno oblikovalo sljedeću generaciju. Njen prijedlog Crkvi u zapadnim liberalnim demokracijama? Budući da ne možemo mijenjati makrostrukture društva, samo kroz stvaranje vlastitih zajednica s identitetom, strukturama i granicama možemo formirati kontekst zajedničkog jezika i smisla, a time i kontinuitet te socijalnu koheziju.

Istraživački podaci koji su nam na raspolaganju govore u prilog modelu zajednice katoličkog obrazovanja. Ne iznenađuje stoga što statistički podaci iz različitih izvora govore kako katoličke škole daju izvrsne rezultate, i na nivou kognitivnog razvoja i u terminima socijalnih uspjeha.¹⁶ Može biti da katoličke škole daju tako dobre rezultate te su tako tražene upravo zbog zajedničkog jezika i postojanja društvenog kapitala na različitim razinama unutar katoličke zajednice.

Sve se ovo čini istinitim. Znamo iz iskustva ljudi svih dobi – koji rade na mjestima poput organizatora Svjetskog dana mladih, kao pomoćnici u Lourdesu i drugim mjestima hodočašća, ili su uključeni u zajednice, molitvene pokrete i apostolski rad – da je pripadanje srž vjerovanja za većinu ljudi. Dok reformistička teološka tradicija kaže »Vjeruj pa ćeš pripadati«, katolička tradicija oduvijek je govorila »Pripadaj pa ćeš biti sposoban vjerovati«. Ne zanemarujući potrebu obraćenja, ne smijemo podcijeniti niti potrebu za oblikovanjem i rastom u vjeri. Informacije pomažu, ali oblikovanje je ključno – i samo ono će dovesti do mogućnosti transformacije. Naš osobni i zajednički egzodus je putovanje – utrka, kako sv. Pavao često napominje – a mi smo pozvani ući u misterij Božje izbavljajuće ljubavi prema Isusu. Prema riječima Gabriela Marcela, namjera tog misterija nije da nas obmane, već uključi.

¹⁴ P. M. SENGE, *The fifth discipline*, str. 139.

¹⁵ Usp. M. DOUGLAS, *Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo*, Routledge & K. Paul, London, 1966. Vidi također: ista, *Natural symbols. Explorations in cosmology*, Barrie & Jenkins, London, 21973.

¹⁶ A. S. BRYK – V. E. LEE – P. B. HOLLAND, *Catholic schools and the common good*, Harvard University Press, Cambridge – London, 1993. Vidi također: A. GREELEY, *What use are catholic schools in America?*, u: »Doctrine and life« 47 (1997)2, 77-81.

2. NOVI TEMELJI

Zaista, čini se da sjajni dokumenti o katoličkom obrazovanju iz proteklih 40 godina pružaju kohezivnu viziju koju treba bolje upoznati, čak i u svijetu katoličkog obrazovanja! Mi koji smo mnoge godine proveli pred pločom često nismo čuli za san koji je stoljećima nadahnjivao katoličke škole i misije.

Svjesni smo da se kršćansko obrazovanje provodi u mnogo širem kontekstu od same škole. Napokon, i oni koji nisu učenici imaju pravo na poduku iz vjere. Svi dokumenti kažu da samo tri stupa obitelji, zajednice i škole pružaju punu podršku. Stoga se katolička škola ne smije odvajati od ovih izvanškolskih faktora koji pomažu zaokruženom razvoju vjere u mladih ljudi. Zajednica (koja uključuje »učenike, roditelje, učitelje, osoblje i školsku upravu«) »stvara okolinu za život, u kojoj se vrijednosti posreduju kroz autentične interpersonalne odnose između različitih članova zajednice. Njen najviši cilj jest potpuno i razumljivo obrazovanje osobe.«¹⁷

Konačno, mladi današnjice nisu samo odrasli sutrašnjice, već ljudi koji danas moraju naučiti mnoge stvari koje će im koristiti tek u budućnosti. Škole se, nastavlja dokument, »smatraju mikrosvemirima, oazama gdje se postavljaju temelji za odgovoran život u makrosvemiru društva.«¹⁸

Ukoliko naše škole i odgovarajuće župne zajednice ne mogu svjedočiti pomirenju u Isusu, muc i smrti Isusovoj, tada ćemo jasno vidjeti suho, djelotvorno sekularno obrazovno drveće – ali propustiti ljepotu šume.

Zbog ovakva duhovnog identiteta katoličke škole¹⁹, školska iskustva učenika, učitelja i roditelja zapravo predstavljaju duhovna iskustva. Cjelina je inkarnirana u pojedinačnom. Za mnoge mlade katolike, kao i one koji to nisu, ono što vide u ško-

li predstavlja opipljivi primjer onoga što katolička zajednica jest. Ljudsko iskustvo škole samo je po sebi obrazovanje. Dokument *Katolici laici u školama – svjedoci vjere* kaže da je »obrazovna zajednica škole sama po sebi škola«²⁰ budući da je učenje više društveno nego individualno iskustvo. Istraživanje utjecaja društvenog kapitala na rezultate učenja reflektira takvu stvarnost. Stoga škola koja visoko cijeni sebe samu mnogo poručuje o zanemari-vim vrijednostima odnosa s drugima izvan nevidljivih zidova školske zajednice. Škola koja je dio Crkve i njene misije šalje vrlo različitu poruku o kršćanskoj i ljudskoj solidarnosti.

Katolička škola stoga mora učiniti više od stvaranja ugodne atmosfere kršćanske zajednice. Ako nije dio šire zajednice svih godišta, ako nije dio Crkve, tada nije univerzalna, katolička. Zato »škola ispunjava svoj poziv autentična iskustva Crkve samo ukoliko zauzme vlastiti stav unutar organskoga pastoralnog rada kršćanske zajednice«²¹. Takva suradnja i integracija zahtijeva mnogo rada ukoliko škola želi biti lokalnim primjerom svojevrсна »sakramenta ili

¹⁷ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, »Le persone consacrate e la loro missione nella scuola. Riflessioni e orientamenti«, u: *Enchiridion vaticanum 21. Documenti ufficiali della Santa Sede 2002*, Editrice dehoniana, Bologna, 2005, br. 41.

¹⁸ *Isto*, br. 43.

¹⁹ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, »La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio«, u: *Enchiridion vaticanum 16. Documenti ufficiali della Santa Sede 1997*, Editrice dehoniana, Bologna, 1999, br. 11.

²⁰ SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *Lay Catholics in schools: witnesses to faith*, u: *Enchiridion vaticanum 8. Documenti ufficiali della Santa Sede 1982-1983*, Editrice dehoniana, Bologna, 1984, br. 22.

²¹ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio*, br. 12.

znaka i oruđa najbližeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda»²².

2.1. Cjelovito obrazovanje

Naša teologija zasniva se na Emanuelu, Bogu s nama, a vatikanski dokumenti jasno kažu kako ovo propovijedanje evanđelja nije usmjereno samo prema glavi, ili nekoj zasebnoj duhovnoj strani čovjeka. Svrha propovijedanja evanđelja je »unutarnja transformacija i obnavljanje čovječnosti«²³, »promicanje potpuna oblikovanja čovjeka«²⁴. To je uključeno u obnavljanje lica zemlje. To je uključeno u objavi da je »riječ postala tijelom i živjela među nama« (Iv 1,14). Katoličko obrazovno iskustvo stoga uključuje integraciju *informacije* i *formacije* – što vodi k fundamentalnoj *transformaciji*.

U to je uključena integracija vjere, kulture i života²⁵. Radi se o procesima individualnoga i zajedničkog sazrijevanja, »doživotnog učenja« u kontekstu vjere, koji su zasnovani na neprestanom obnavljanju kroz milost naše vizije i sposobnosti viđenja, a to se može ostvariti jedino u kontekstu zajednice i ljudi hodočasnika. Dokument Koncila govori o stvaranju zajednice prožete evanđeoskim vrijednostima.²⁶ Na taj se način treba obnoviti lice zemlje. Naše škole trebaju to odražavati, ne samo unutar sebe nego i mnogo šire.

2.2. Obrazovanje i kultura

Papa Ivan Pavao II bio je vrlo jasan o toj integriranoj viziji kršćanstva koja prožima samo srce našega društva. To je sasvim jasno naglasio u svom dokumentu *Crkva u Europi*. Riječ je o Crkvi koja je aktivno uključena u stvaranje Europe koja ne bi bila samo zajedničko tržište, već zajednica s vrijednostima, svjesna svoje prošlosti, te predana ljepoti i istini. Uloga obrazovanja ključna je u stvaranju novog

europskog humanizma.²⁷ Kršćanstvo se treba inkarnirati na različite načine u različitim kulturama, prožimajući svaku evanđeoskom porukom, uzimajući najbolje iz svake kulture, istovremeno je obogatitvi vizijom Stvaratelja. U tom smislu, dokument o religioznoj dimenziji obrazovanja u katoličkoj školi jasno kaže: »*Jedna od karakteristika katoličke škole je interpretacija ljudske kulture i uređenje ljudske kulture u svjetlu vjere.*«²⁸

U obrazovnom svijetu koji se sve više fokusira na diskretne subjekte i akumulirane kvalifikacije, upravo je integrirana perspektiva učenja jedna od najvećih snaga katoličke vizije obrazovanja. Komplementarne uloge školskog podučavanja i kateheze unutar zajednice uključuju integralni evanđeoski pristup oblikovanju vjere. Već sam spomenuo kako dva od dokumenata na koje se pozivam jasno kažu da, osim što promatramo integraciju vjere i kulture, vjere i života, također promatramo integraciju vjere i znanosti. To je stoga što Crkva pokušava prenijeti »organsku prezentaciju kršćanske antropologije«²⁹ u svemu što činimo, te tako prevladati probleme fragmentiranog i nedostatnog kurikuluma³⁰.

Tako katolička škola postaje »centrom u kojem se razvija i prenosi poseban koncept svijeta, ljudi i povijesti«³¹, a ne mjestom koje pruža dobro sekularno obrazovanje katolicima. Dokument o katoličkim

²² Usp. *Lumen gentium*, br. 1.

²³ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Vjerska dimenzija odgoja u katoličkoj školi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1989, br. 66.

²⁴ *Isto*, br. 31.

²⁵ Usp. *isto*, br. 31 i 34.

²⁶ *Gaudium et spes*, br. 8.

²⁷ Usp. IVAN PAVAO II, *Crkva u Europi*, br. 60.

²⁸ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Vjerska dimenzija odgoja u katoličkoj školi*, br. 52.

²⁹ *Isto*, br. 56.

³⁰ Usp. *isto*, br. 55.

³¹ *Isto*, br. 8.

laicima u školama koristi frazu preuzetu od Pape Pavla VI, a koja se provlači kroz većinu onoga što je napisao Ivan Pavao II. Obrazovanje u katoličkoj školi nije usmjereno samo prema uvjeravanju ljudi u dobrotu evanđelja.

»*Katolički obrazovatelj ... mora biti predan zadatku oblikovanja muškaraca i žena koji će 'civilizaciju ljubavi' pretvoriti u stvarnost.*«³²

Čini se da »duhovnost pričesti« o kojoj govori *Novo tisućljeće* reflektira istu viziju.³³

2.3. Putovi napretka

Ovo je vizija katoličkog obrazovanja – kao i vizija Božjega sna za nas – koju želimo dalje prenijeti. Ukoliko je jasno kako su učeničke zajednice sa zajedničkim verbalnim i simboličkim vokabularom jedini pravi kontekst za dubinsko učenje, kamo nas to vodi dok pokušavamo pripremiti učitelje i ravnatelje koji će maksimalno povećati potencijal za naviještanje evanđelja i ljudski razvoj koje naše škole pružaju?

Ponajprije, tu je *daljinska* priprema za sve oblike učenja i vodstva unutar vjerskih zajednica.

a) U Europi, pluralnost katoličkih škola – i njihova bliska povezanost sa slavljenjem prve pričesti i krizme – dovela je do toga da mnogi roditelji vjeruju ili osjećaju kako igraju malu ulogu u razvoju vjere u svoje djece. Škole se mogu brinuti za sve to! U suprotnome, sakramenti inicijacije u Crkvi često postaju servisima za diplomiranje i izlazak iz Crkve! U avanturi kršćanskog oblikovanja naučili smo kako se često u kontekstu zajedništva krije slava Božja i izazov njegova poziva. Mogućnost trenutka preobražaja nije ograničena samo na tri apostola – jer Isus je među nama čim se dvoje ili troje nađu u njegovo ime, bilo na vrhu planine ili u malenoj sobi! Potencijal susreta poput Svjetskog dana mladih ne smije se podcijenjivati.

b) Ipak, u Europi su svjesni kako za-
pošljavanje velikog broja obučениh i predanih kateheta laika ne rješava problem ako cijela vjerska zajednica – a posebno roditelji – ne sudjeluje u pothvatu. U suprotnom, teret prevelikih očekivanja jednostavno se prebacuje sa školskih učitelja na učitelje izvan škole!

c) Ukoliko ozbiljno uzimamo *Lumen Gentium* kao viziju Crkve, potrebno je izgraditi zajednice u kojima svi mogu rasti na svom putu vjere. Možda se iscrpio model Crkve i škole u kojem je vjera značila pristup organizaciji, ali ne uvijek i rast, u kojem su učitelji mislili kako su naučili sve moguće o svom predmetu i sada to jednostavno prenose dalje. Svi učitelji i ravnatelji sada shvaćaju kako nikada nisu bili subjekti podučavanja. Oni su ljudi koji podučavaju. Učenici se rijetko prisjećaju što su učitelji podučavali ili kako su se ponašali. Učenici se sjećaju kako su se osjećali zbog učitelja. Ljudsko srce teži zacjeljivanju, a ne samo poučavanju.

d) Nadalje, prepoznata je važnost novih zajednica za Crkvu. Vjera tako velikog broja ljudi impresivna je i početnička. No potrebno je da takvi pokreti stvaraju vođe – i religiozne i svećeničke pozive – za širu vjersku zajednicu, a ne samo za sebe.

Što se tiče pripremanja budućih učitelja i ravnatelja, jasno je da Crkva očekuje da se usredotočimo na izgradnju predanih vjerskih zajednica. To je primarno mjesto gdje se odvija oblikovanje vjere i propovijedanje evanđelja. Iz takvih zajednica doći će ljudi sa svim darovima Novog zavjeta – apostoli, proroci, propovjednici, svećenici i učitelji (Ef 4,11). Bez takvih za-

³² SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *Lay Catholics in schools: witness to faith*, br. 19.

³³ Usp. *Novo millenio ineunte*, br. 43-45.

jednica, mjesta službe i evanđeoskog žara, gube se izvori, kao i destinacije mogućih karizmatika.

Zatim, tu je *neposredna* priprema učitelja i ravnatelja. Tu je suočavanje s nizom izazova diljem kontinenta.

a) Neki od potencijalnih katoličkih učitelja pohađaju katoličke – ili barem na vjeri zasnovane – centre početnog obučavanja učitelja (ITT-initial teacher training). To je vrlo značajan resurs. Na takvim mjestima možemo osigurati ne samo obučavanje već i formiranje. Ondje budući učitelji mogu iskusiti na vjeri zasnovanu zajednicu kakvu se od njih očekuje da izgrade za buduće učenike, te naučiti o viziji koju će trebati podijeliti i dalje prenijeti. Bilo bi mudro maksimalizirati korist od takvih centara kroz projekte poput *Erasmus scheme*. Mogućnost da katolički studenti iz različitih zemalja provedu barem neko vrijeme zajedno bila bi od nemjerljive pomoći. Vrijedna istraživanja je i mogućnost učiteljske prakse u katoličkoj školi neke druge zemlje.

b) Ne mogu se obučavati svi učenici u zaštićenom katoličkom »balonu«. Oni žive u svijetu u kojem su izloženi svim vrstama utjecaja, u kojemu se trebaju znati nositi s različitostima i pluralizmom. Katolička škola koja se ne zna nositi s različitostima i pluralizmom, ozbiljno je ograničena u svojim nastojanjima da propovijeda evanđelje u modernoj Europi. Suočeni smo s barem dvije situacije.

- Gdje postoji značajan broj učitelja koji žele raditi u katoličkim školama, treba postojati mogućnost osiguravanja katoličkog pristupa njihovom oblikovanju, te odgovarajući certifikati za one koji imaju specifične kvalifikacije u okviru katoličkog obrazovanja. Stoga je u Sjevernoj Irskoj odnedavno uvedena profesionalna kvalifikacija za rukovođenje

(PQH-Professional Qualification for Headship). Uspjeli su uvesti **opcionalni** model u državnu kvalifikaciju za rukovođenje katoličkom školom.

- Gdje nema mnogo potencijalnih učitelja, lokalna crkva bi trebala pružiti formalnu obuku radi odgovarajućeg oblikovanja potencijalnih katoličkih učitelja i ravnatelja.

Bez obzira na situaciju, potreba za kvalitetnim početnim obučavanjem učitelja i neprestanim profesionalnim usavršavanjem postoji. A to se neće dogoditi slučajno.

U Sjevernoj Irskoj mali no dobro poznati sektor promovira »integrirano obrazovanje«. Takve škole rade slijedeći premisu: ukoliko se djeca međusobno poznaju, u Sjevernoj Irskoj neće biti problema između katolika i protestanata. Pomirenje je ključna riječ, a implikacija jest da su katoličke škole jedan od velikih faktora koji doprinose tom sukobu. Kad ne bi bilo katoličkih škola, ne bi bilo niti nevolja!

3. ZAKLJUČAK

Izazov postavljen pred katoličku školu u Europi u trećem tisućljeću jest zbroj prošlih i sadašnjih aktivnosti koje su se s različitom dinamikom razvijale ovisno o prostoru. Suočimo se s mogućnošću koja je izazov da krenemo prema jednoj zajedničkoj politici katoličke škole u Europi. Mi smo duhovni sinovi jednog učitelja, Isusa Krista. No tu smo pozvani na službu. Jasno je da je problem većinom u vjerskoj ravnodušnosti, a ne u religijskim razlikama. Ipak, na raspolaganju nam stoje:

- vizija Crkve u novom tisućljeću, a posebno vizija Crkve u Europi
- vizija katoličkog obrazovanja i njegova doprinosa ljudskom razvoju i spasenju svijeta

- jasna teologija zajednice kao ključnog mjesta za propovijedanje evanđelja – teologija koju i empirijske znanosti snažno podupiru.

Ovo razmišljanje pruža nam uvid u to kako oblikovati nove učitelje i učitelje koji će nastaviti rabiti golemi evanđeoski po-

tencijal katoličkih škola. To uključuje ulaganje u oblikovanje takvih ljudi. Ako to napravimo, bit će nam zahvalne sljedeće generacije i sekularnog društva i Crkve. Ako u tome ne uspijemo, morat ćemo odgovarati pred onime kojega jedinoga uistinu smijemo zvati Učiteljem, pred Kristom (Mt 23,10).